

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК СУСПІЛЬНА ПРОБЛЕМА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ В УКРАЇНІ

Матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції

(Харків, 4 листопада 2016 року)

У двох томах

За редакцією *А. П. Гетьмана, Б. М. Головкина*

Том 1

Харків
«Право»
2016

УДК 343.9(477)
ББК 67.9(4УКР)61
3-68

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (голова);
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (відповідальний секретар);
канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров;
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
д-р юрид. наук, проф. О. Ю. Шостко;
канд. юрид. наук, асист. О. В. Новіков

Злочинність як суспільна проблема та шляхи її вирішення в Україні : матеріали Всеукр. студ. наук. конф., м. Харків, 4 листоп. 2016 р. : у 2 т. / за ред. А. П. Гетьмана, Б. М. Головкіна. – Т. 1. – Х. : Право, 2016. – 166 с.

ISBN 978-966-937-086-0

ISBN 978-966-937-087-7 (т. 1)

ISBN 978-966-937-087-7 (т. 1)
ISBN 978-966-937-086-0

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016
© Видавництво «Право», 2016

Також існують й інші проблеми: сповільнення темпів формування прошарку ефективних приватних власників, у першу чергу – через зловживання в ході приватизації, роздержавлення та неефективність фінансово-банківського сектору; низька ефективність використання бюджетних коштів, зокрема в ході розподілення державних замовлень і кредитів, що ще більше посилює бюджетні проблеми країни; підвищення ціни споживання за рахунок корупційних витрат [4, с. 116–117].

Але хоча економічний фактор є найбільш значним для фонових явищ, він є похідним від неефективного управління державою, від політики, що зумовлює низку соціальних проблем. Відсутність послідовних реформ спричиняє початок кризових явищ в економіці, що відіграє значну роль у виникненні серйозних деформацій соціальної сфери, значна кількість яких має криміногенний відтінок. Корумпованість влади сприяє укоріненню зв'язків між злочинцями і владою та майже офіційним покривання злочинів. Це приводить до формування відчуття беззахисності та беззаконня у населення, а також безкарності у злочинців, що ще більше позначається на правосвідомості та громадській позиції народу.

Таким чином, на мою думку, фонові явища дійсно відіграють значну роль у механізмі детермінації злочинності. Вони задають загальний настрій серед населення, зумовлюють ступінь довіри до влади та правоохоронних органів, створюють атмосферу порядку чи навпаки беззаконня. І чим більше країна нестабільна, чим більше переживає політичних чи соціальних потрясінь – тим більший вплив мають фонові явища, оскільки вони впливають на наше оточення та на нашу дійсність. І якщо зростає загальна кількість антиправових суспільних відносин, то зростає і кількість кримінальних правопорушень.

Список літератури

1. Головкін Б. М. Загальна характеристика детермінантів злочинності в Україні [Електронний ресурс] / Б. М. Головкін // Форум права. – 2014. – № 1. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals.pdf>.
2. Головкін Б. М. Причинність у системі детермінації злочинності [Електронний ресурс] / Б. М. Головкін // Теорія і практика правознавства. – Вип. 1 (5). – 2014. – Режим доступу: http://nauka.juracademy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/_1.pdf.
3. Головкін Б. М. Роль фонових явищ у детермінації злочинності / Б. М. Головкін // Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення. – Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2014. – С. 12–16.
4. Назаренко Д. О. Загальні фактори відтворення фонових для злочинності явищ в Україні / Д. О. Назаренко // Вісн. Кримінол. асоц. України. – 2013. – № 5. – С. 110–117.
5. Назаренко Д. О. Кримінологічний аналіз та протидія фоновим для злочинності явищам : монографія / Д. О. Назаренко. – Харків : Діса плюс, 2013. – 524 с.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, асист. Н. В. Сметаніна

О. О. Мардус,
*студентка 4 групи 5 курсу, факультету підготовки кадрів
для Державної пенітенціарної служби України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків*

РОЛЬ ВІКТИМНОСТІ У МЕХАНІЗМІ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

З давніх часів поняття жертви (victima) пов'язували з релігійним обрядом позбавлення життя живої істоти на благо Богів. Згодом даний термін набув ширшого змісту і його почали застосовувати до осіб, постраждалих від злочину, насильства, зради та ін.

Вивчаючи злочин як протиправне явище, французький філософ Ш. Л. Монтеск'є вперше вказав на важливість вивчення ролі жертви в ньому і неможливість призначення покарання особі за вчинений злочин, не дослідивши відносин, що склалися між жертвою та злочинцем [3, с. 240].

З метою глибшого вивчення природи насильницьких злочинів, а саме вбивств у різних їх проявах, такі вчені, як М. Ю. Валуйська, Б. М. Головкін, В. Я. Горбачевський, О. М. Джужа, С. Г. Кельбя, А. Ю. Кулієв, В. І. Полубинський, Д. В. Рівман, В. Я. Рибальська, В. О. Туляков, Л. В. Франк, О. Ю. Юрченко досліджували прояви віктимності [4, с. 12].

У своїх працях Л. В. Франк описував процес перетворення особи на жертву та визначав особисту віктимність потерпілого з метою встановлення дійсного зв'язку між злочинцем і жертвою, розкривав механізм вчинення злочину та призначення відповідного покарання з урахуванням зазначеної віктимологічної інформації [1, с. 7].

Поняття віктимності багатогранне, а тому і визначення надається з наукової точки зору під різними кутами. Так, О. М. Джужа визначає віктимність як природну властивість людей і поділяє її на індивідуальну, групову, видову і масову. Така класифікація залежить від загального ураження населення, що обумовлюється соціальними, демографічними, психологічними та іншими чинниками [7, с. 98].

Віктимну поведінку жертви як негативну категорію описує у своїх наукових дослідженнях і В. О. Туляков. Автор визначає об'єктивно існуючі психологічні складові особи, яка стає уразливою для правопорушника за умов, коли свідомо можна було залишитись у стані соціальної безпеки [2, с. 13].

Така характеристика потенційного потерпілого і була покладена в основу класифікації жертв на:

1) імпульсивних, що пригнічено реагують на напад з боку злочинця;

2) агресивних, що провокують правопорушника власною поведінкою;

3) пасивних, що своєю доступністю і підвищеною схвильованістю спонукають злочинців на скоєння злочину [5, с. 138].

Віктимну поведінку особи не можна розглядати як збіг обставин, адже жертва своєю необережністю, легковажністю, вчинком може спокусити злочинця на вчинення правопорушення. Наприклад: необачно надаючи інформацію про свій майновий стан злочинцю, жертва може спровокувати в нього виникнення злочинного умислу, який він реалізує у протиправному діянні.

Відповідно до статистичних даних, за останні роки, а саме в період від 2002 до 2008 рр. на території України зареєстровано в середньому 280 тис. осіб у статусі потерпілих, що становить у два рази більше, ніж число зареєстрованих злочинів. Станом на 2012 р. за рахунок хвилі крадіжок та шахрайств кількісний показник потерпілих збільшився у півтора разу. На жаль, не всі особи, що стали жертвами злочинів, враховуються у статистиці. Деякі злочини так і залишаються латентними, що вказує на недосконалість діяльності правоохоронних органів у сфері запобігання злочинності [6, с. 274].

М. Ю. Валуйська у своїх дослідженнях звертає увагу на важливу роль установ виконання покарань у здійсненні віктимологічної профілактики. Адже у місцях позбавлення волі підвищується ризик стати жертвою злочину навіть у співробітників установи. Для усунення небезпеки, яка виникає у зв'язку з психологічним та емоційним перевантаженням засуджених, психологічна служба спільно з персоналом установи розробляє і реалізує групові та індивідуальні програми педагогічного та психологічного впливу на засуджених. Поряд з цим психологічна служба надає методичну допомогу персоналу установи з метою підвищення його психологічної компетентності [8, с. 66].

Таким чином, віктимність – це рівень уразливості особи в момент злочинного посягання на неї. Встановлення віктимної поведінки потерпілого та його психологічного зв'язку зі злочинцем має важливе практичне значення, адже виступає інструментом проведення віктимологічної профілактики. Поведінка людини може бути ризикованою, необережною, необачною і негативно вплинути як на неї особисто, так і на безпеку інших осіб. Недосконалість механізму здійснення віктимологічної профілактики в Україні пов'язана з недобросовісним виконанням завдань, покладених на правоохоронні органи, а також зі змінами, які відбуваються в системі органів Державної пенітенціарної служби України, що негативно впливає на запобігання злочинності загалом.

Список літератури

1. Головкін Б. М. Віктимність як основна категорія віктимології [Електронний ресурс] / Б. М. Головкін // Журнал східноєвропейського права. – 2015. – № 20. – С. 6–13. – Режим доступу: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/10/golovkin_20.pdf.
2. Туляков В. О. Вчення про жертву злочину: соціально-правові основи : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / В. О. Туляков. – Одеса, 2001. – 36 с.
3. Гончарова Н. І. Дискус віктимності у вітчизняному правовому полі / Н. І. Гончарова // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 65. – № 7. – С. 239–247.
4. Віктимологічна профілактика окремих видів злочинів [Текст] : тези доп. кругл. столу. (Київ, 29 квіт. 2014 р.) / редкол.: О. М. Джужа, В. В. Василевич, Т. Л. Кальченко та ін. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – 215 с.
5. Кельбя С. Г. Віктимність та необхідність її профілактики / С. Г. Кельбя, Б. А. Леко // Вісник Чернів. ф-ту Нац. ун-ту «Одес. юрид. акад.». – 2015. – Вип. 3. – С. 136–143. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vchfo_2015_3_15.
6. Оберемко Ю. О. Наукові підходи до визначення поняття «латентна віктимність» / Ю. О. Оберемко // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол.: В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2013. – Вип. 26. – С. 273–279.
7. Джужа О. М. Сучасний погляд на розвиток кримінології / О. М. Джужа, А. В. Кирилук // Право України. – 2003. – № 2. – С. 97–101.
8. Запобігання злочинності в Україні : навч. посіб. / В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2007. – С. 66.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. М. Ю. Валуйська

*Ю. Ю. Масловська,
студентка 18 групи 5 курсу Інституту прокуратури
та кримінальної юстиції Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків*

ЩОДО ПИТАННЯ ВІКТИМІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Статистичні дані свідчать про те, що в сучасній Україні рівень злочинності поступово зростає з кожним роком. Для порівняння наведемо інформацію, яка надається на офіційному сайті Генеральної прокуратури України: в 2014 р. – 529 139 злочинів, в 2015 р. – 565 182 злочини було скоєно на території України. Ситуація по всій державі змінилась на гірше, навіть враховуючи те, що на частині території держави, визнаній анексованою, та на тій, де здійснюється антитерористична операція, злочини взагалі не обліковуються.

Таким чином, можна сказати, що зростання злочинності в нашій країні пов'язане не інакше, як із зовнішніми чинниками, що формуються у сприятливі умови для розвитку злочинності. Такі умови призводять до поширення в суспільстві особи жертви злочину. Іншими словами, суспільство в цілому стає більш вразливим перед злочинністю, що тягне за собою підвищення її рівня.

Б. М. Головкін надає наступне визначення поняттю віктимізації – це процес підвищення рівня віктимності та її реалізації злочинними посяганнями, що призводить до збільшення кількості жертв злочинів і зростання сукупної «ціни» злочинності. Віктимізація, як така, має дві складові: суб'єктивні та об'єктивні віктимні потенції, де суб'єктивними вважаються особисті віктимні потенції, тобто риси особи, які в сукупності сприяють формуванню соціального типу особи злочинця, а об'єктивні – конкретна життєва ситуація, що сприяє вчиненню злочину проти